

Tena Lončarević

MARIJA, 22. KOLOVOZ 1891.

Para lokomotive koja je u 5:55 povukla kratku kompoziciju putničkog vlaka Zabok-Varaždin razmazala je prve zrake sunca čineći ih nesnosno ružičastim kad se konačno začuo bebin plač. Slabašan, blijed, nalik mačjem jauku, ali ipak plač. Onih nekoliko teških sekundi potpunog muka zamijenilo je olakšanje, kao da se s tim prvim udahom pokrenuo svijet, prodisao pa sad može kloparati dalje, u ritmu vlaka koji upravo napušta stanicu.

Andrija Matraj podiže glavu prema prozoru spavaće sobe, njegovo voštano lice na jutarnjem je svjetlu još žuće i izduljenije no inače, ali ispod guste crne brade kao da se ipak nazire trag osmijeha. Ako ga sluh ne vara, upravo je postao otac. U ladici radnog stola, u uredu tik ispod spavaće sobe iz koje se napokon začuo plač, stoji molba naslovljena na *Carsko kraljevsko povlašteno društvo južnih željeznica*, noć je proveo sastavljajući je. Praćen Marijinim vriskovima i topotom primaljinih i sluškinjinih koraka iznad glave prepravljao je i dotjerivao tekst dok konačno nije poprimio željeni oblik. Sitnim, ukošenim rukopisom na čitavoj je stranici staloženo razložio potrebu hitnog premještaja u Mađarsku pozivajući se na svoje profesionalne zasluge, ali ponajviše na obiteljske prilike i novopečeni očinski status. Ovo dijete njegova je karta za napredovanje. Dok se opiralo izlasku iz majčine utrobe, u sebi ga je požurivao videći se na širokim peštanskim avenijama, daleko od zabiti u kojoj čak i njegova vlastita žena s otporom progovara mađarskim jezikom. Zamišljao je solidno opremljen građanski stan, uz 20 000 forinti Marijinog miraza, prirođenu štedljivost i pojačane prihode koji će uslijediti boljim položajem unutar željeznica, konačno će živjeti kako zaslužuje. Rukama poravna nabore na sakou uniforme, kratko pročisti grlo i zaputi se na kat stanice.

Otkako su se pred zalazak sunca pojačali trudovi, a topla tekućina potekla niz unutarnju stranu bedara, Marija leži ovdje zgrčena tijela pogledom napeto prateći svaku promjenu na licu stare primalje. Bolovi što joj sijevaju utrobom razdiru i poništavaju svaku misao izvan ovog trenutka. Tek u toj nemogućoj silini kojom ju vlastito tijelo mrcvari, napada, ona zaboravlja na Andrijino voštano lice, one nemoguće visoke zaliske što ga čine još starijim i sitne sive oči, vječito skupljene u oštar nadzornički pogled. Tek sada nestaje njegovo prijekorno brojanje svake novčanice i onaj raspored aktivnosti u koji je zarobio njezine dane čineći da se opet osjeća kao ranije u djetinjstvu kada ju je majka znala satima

ostavljati vezanu o kesten. Cijeli je taj nametnuti brak omča pripremljena da stezanjem izbije svaku ideju daha u njezinim plućima, ali Marija prvi put ne misli o tome, njen je pogled fiksiran na lice primalje preko kojeg tumači svu dramu teškog porođaja. Pored sebe ima dvije saveznice, mladu sluškinju, koščatu i blijedu koja joj usne vlaži mokrom krpom i kojoj stišće krhki dlan kada bolovi postaju nesnosni te ovu staru primalju čiji glas uporno i dalje isijava toplinu, iako se nagledala izmučenih žena i uzaludnih trudova. Na primaljom licu iščitava najprije sažaljenje, onaj prvotni šok što ga nije stigla sakriti kad je pred sobom ugledala roditelju gotovo dječjeg stasa, zatim odlučnost za koju se pokušava uhvatiti. Marija zna da njeno tijelo nije dovoljno, sitna je, nerazvijena, njezinih jedva osamnaest godina izmrcvareno je majčinim zlostavljanjem i neželjenim brakom s postarijim tuđincem, ali nosi ju nježnost ovih dviju saveznica.

„Ajmo, sada, plitko diši, ovako,“ pokazuje primalja. Marija, a s njom i sluškinja, poslušno prate. U ovom trenutku važno je samo disati, disati, disati. Dahovi im se miješaju grijući nadu. Zapaljene uljanice osvjetljavaju tri žene, ostatak sobe tone u duboki mrak.

Andrija Matraj penje se širokim kamenim stepenicama prema stanu. Probdio je noć u svom uredu, na zadebljanim kopcima vide se tragovi umora. Vuče nogu za nogom, ali zna da se još neće opružiti, valjalo bi onu molbu odmah danas dati pretipkati, nadređenima će djelovati ozbiljnije nego rukopisna. Kad dobije premještaj, pozvat će majku da im vodi kućanstvo, uz nju i Mariju, sigurno neće biti potrebe za sluškinjom. Andrija prebraja koliko će uštedjeti, nije to samo onih 18 forinti zaslužbe, tu vražju djevojku treba i nahraniti, a koliko samo može pojesti, na to sigurno ode barem još toliko. Da, dobro će biti da se riješi sluškinje, Marija je ionako kod kuće, s njima će stanovati i njegova majka, sluškinja je sasvim nepotrebna. Andrija se zadovoljno nasmije, a zatim mu kroz glavu proleti misao o djetetu, što će ako je žensko? Kako na to nije ranije pomislio? Uopće nije uzeo u obzir koliko su trošak ženska djeca, pa njima praktički treba odmah početi skupljati miraz. Briga mu namršti čelo, zastane na tren na podestu kad se naglo, uz tresak otvore vrata. Andrija se prene, zatim pogleda gore gdje iz stana izlijeće sluškinja bacajući se na stepenice prema njemu.

„Što udaraš tako? Nisi ti kupila vrata da ih možeš razbijati!“ podvikne dobrano iziritiran samom pojavom tog nesmotrenog i skupog djevojčeta.

„Gospodine Andrija, treba poslati po svećenika, hitno, mala neće biti dobro,“ drhtavo, s grčem panike u licu presječe sluškinja.

„Što? Tko neće biti dobro?“

„Vaša kći, gospođa je rodila, maloprije je rodila, curica, dobili ste kćer, gospodine, ali nije dobro, ne izgleda dobro, treba poslati po svećenika, primalja kaže ... ona... poslala me po vas da zovete svećenika...“

Riječi padaju niz stepenice i razbijaju se po gazištima. Andrija se nasloni o zid, ali i dalje mu se čini kako nema oslonca. Nema čvrste točke za koju bi se uhvatio, stubište se razlijeva kao suze na sluškinjinim obrazima.

U bijelom laboru poprskanom krvlju tamnoplava je masa netom izvađene posteljice, polako odumire pored kreveta. Prve zrake sunca slabašno prodiru kroz dugačke prozore bojeći lica bolesno blijedim nijansama. Tamni koluti ispod primaljinih očiju i njezina nijemost svjedoče predaji. Novorođena djevojčica premalena je za življenje, njezina je koža tamnoplava poput posteljice od koje se odvojila, njeno srce jedva da kuca. Onaj plač kojim se ipak uspjela oglasiti, nevješt je pokušaj opstanka. Tu se više ništa ne da učiniti, konci života izvan su ove sobe, izvan ruku žena u njoj.

Djevojčica je opružena na majčinih golim prsima, kako god je proba namjestiti, bradavica opetovano klizi iz sasvim opuštenih usana. Marija joj miluje paperjastu, još vlažnu kosu, njezin inače sitan dlan sada djeluje čudovišno golem naspram djevojčičine glave. Vratila bi je u sebe, u svoju utrobu, da može. Tamo bi bila sigurna, zaštićena od ovog svijeta koji je guši. Svaki slabašan otkucaj srca u Mariji probudi uzaludnu nadu, šapuće joj: „Diši, samo diši, ostani...“ Djevojčica ne otvara oči, skupila je kapke čvrsto, kao da ne želi progledati. Marija promatra njeno izmučeno lice, na trenutak joj se učini da gleda u samu sebe, u svoju ugušenu sudbinu i ta je spoznaja prestravi. „Diši, samo diši, diši,“ ponavlja drhteći, iako zna da djevojčica ne može do zraka. Zna da neće preživjeti.

„Diši, samo diši,“ ponavlja. Na trenutak joj se učini da govori samoj sebi.

Prema navodima iz župnih knjiga župe Krapina, Marija Jurić i Andro Matraj (glavar željezničke postaje u Zaboku) 22.8. 1891. g. postaju roditelji djevojčice Marije. Dijete je živjelo kratko, istog datuma zavedena je njezina smrt od „životne nemoći“.